

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи**

Поліщук Наталія Юріївна

**«СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ
В СТАЦІОНАРНИХ ЗАКЛАДАХ
СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ»**

спеціальність «Соціальна робота»

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою
«Соціальна робота»

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат педагогічних наук, доцент,
Бондаренко Г.В.

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ	7
1.1 Характеристика людей похилого віку та їх емоційна сфера...	7
1.2 Соціальний захист людей похилого віку	9
1.3 Соціальне забезпечення людей похилого віку.....	14
1.4 Послуги для людей похилого віку.....	19
Висновки до першого розділу	28
РОЗДІЛ 2 СОЦІОЛОГІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ	29
2.1 Стаціонарні заклади соціального обслуговування для людей похилого віку.....	29
2.2 Обслуговування людей похилого віку в стаціонарних закладах соціального обслуговування.....	34
2.3 Адаптація людей похилого віку до нових соціальних умов...	39
Висновки до другого розділу.....	46
РОЗДІЛ 3 ДОСЛІДЖЕННЯ АДАПТАЦІЇ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В СТАЦІОНАРНИХ ЗАКЛАДАХ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ	47
3.1 Технології адаптації людей похилого віку до нових умов життєдіяльності.....	47
3.2 Методика проведення експерименту.....	51
3.3 Аналіз результатів проведеного дослідження та характеристика окремих проблем.....	54
Висновки до третього розділу.....	57
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ	69

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Соціально-демографічна структура сучасного суспільства характеризується постійним збільшенням кількості людей похилого віку. У ряді розвинених країнах помітили тенденцію до збільшення кількості старіючого населення. До таких країн належить і Україна.

Сьогодні існує безліч проблем пов'язаних зі «старінням суспільства». У зв'язку з цим існує підвищений інтерес до цього вікового періоду життя. Сучасність, диктує все нові ідеали: зовнішності, рівня освіти, доходів і способу життя. Це призводить до формування все нових комплексів, зокрема пов'язаних з віковими змінами.

Дослідженням проблем людей похилого віку займалися Г. Абрамова, О. Россошанський, О. Стефанов та ін.

Медико-соціальні проблеми, які виникають у людей похилого віку при вступі до закладів соціального обслуговування, досліджували Ю. Авербух, І. Веселкова, О. Землянова та ін.

Організацію медичного обслуговування осіб похилого віку вивчали Н. Дементьєва, Н. Доценко, І. Жук та ін.

На сучасному етапі спостерігається розвиток комплексу старіння населення. Так, основними небезпеками старості стають: самотність, апатія, жалість до себе, безнадійність, соціальне виключення – руйнування соціальних зв'язків. Разом з цими проблемами люди похилого віку не мають змоги подбати про себе, фізично і матеріально задовольняти основні життєві потреби. Внаслідок складної життєвої ситуації такі громадяни потребують допомоги зі сторони соціальних установ, зокрема стаціонарних закладів соціального обслуговування. Діяльність стаціонарних закладів соціального обслуговування відноситься до сектору соціального захисту населення та направлена на надання соціальних послуг особам, які їх потребують.

Система соціального забезпечення включає ряд соціальних послуг в натуральній формі з метою підтримки непрацездатних, осіб похилого віку, і деяких інших категорій громадян. Зміст соціального обслуговування передбачає комплексний характер і спрямований на надання різноманітних соціальних послуг, направлених на задоволення тих потреб громадян, які спричинені старістю, хворобою, інвалідністю, психологічними проблемами та іншими непередбаченими соціальними ризиками.

З огляду на це було обрано тему кваліфікаційної роботи: **«Соціальна адаптація людей похилого віку в стаціонарних закладах соціального обслуговування»**.

Метою дослідження є вивчення особливостей соціальної адаптації людей похилого віку в стаціонарних закладах соціального обслуговування.

Відповідно до мети були визначені такі **завдання дослідження**:

1. Схарактеризувати цілі соціальної політики України в області соціального захисту людей похилого віку.
2. З'ясувати проблеми щодо умов перебування людей похилого віку в стаціонарних закладах соціального обслуговування.
3. Визначити аспекти адаптації осіб похилого віку до старіння.
4. Встановити критерії успішної адаптації людей похилого віку в стаціонарних закладах соціального обслуговування.
5. Означити алгоритм роботи адаптації людей похилого віку до умов нового соціального середовища.

Об'єкт дослідження – процес соціальної адаптації людей похилого віку.

Предмет дослідження – особливості успішної соціальної адаптації людей похилого віку в стаціонарних закладах соціального обслуговування.

На різних етапах дослідження використовувався комплекс взаємопов'язаних **методів**:

- аналіз соціологічної, педагогічної, психологічної, літератури з проблеми дослідження;

- абстрагування;
- моделювання і аналогії;
- синтез, порівняння й узагальнення теоретичних даних.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

- схарактеризовано цілі соціальної політики України в області соціального захисту людей похилого віку;
- з'ясовано проблеми щодо умов перебування людей похилого віку в стаціонарних закладах соціального обслуговування;
- визначено аспекти адаптації осіб похилого віку до старіння;
- встановлено критерії успішної адаптації людей похилого віку в стаціонарних закладах соціального обслуговування;
- означено алгоритм роботи адаптації людей похилого віку до умов нового соціального середовища.

Практичну значущість дослідження становлять висновки, сформульовані в кваліфікаційній роботі, які можуть бути використані у:

- науково-дослідницькій діяльності – при подальшій розробці теоретичних питань, що стосуються роботи з людьми похилого віку;
- правотворчій діяльності – для вдосконалення чинного законодавства, що стосується людей похилого віку;
- навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Методи соціальної роботи», «Правові основи соціальної роботи», «Соціальний аудит та інспектування», «Соціальна робота з різними групами клієнтів» та ін.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі Гайворонського територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг).

Апробація результатів дослідження. Основні ідеї, положення та результати дослідження висвітлювалися у доповідях на науково-практичних конференціях та семінарах.: Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (Умань, 11 жовтня 2019 р.), Всеукраїнський науково-методичний семінар «Актуальні

проблеми фахівців соціальної сфери» (м. Умань, 24 квітня 2020 р.).

Матеріали дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Публікації: основні положення магістерської роботи викладено в тезах «Аспекти соціальної роботи з людьми похилого віку».

Структура випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків, таблиць. Загальний обсяг роботи – 86 сторінок, основного тексту – 60 сторінок, список використаної літератури становить 62 найменування. Робота містить 1 додаток, 1 таблицю, 1 схему, 1 рисунок.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі наведено науково-теоретичне узагальнення та підхід до вирішення важливого й актуального завдання, що визначають перспективи соціальної роботи щодо питання соціальної адаптації людей похилого віку в стаціонарних закладах соціального обслуговування.

Досягнута мета, виконані завдання дають підстави для загальних висновків:

1. Схарактеризовано цілі соціальної політики України у сфері соціального захисту людей похилого віку. Основними цілями є: сприяння безумовному дотриманню конституційних прав і законних інтересів громадян похилого віку, у тому числі права на соціальне забезпечення; сприяння забезпеченню людської гідності людей похилого віку, утвердженню їх суспільно значимої ролі в соціальному розвитку; забезпечення оптимального рівня індивідуальної адаптації людей похилого віку до життєдіяльності в нових соціально-економічних умовах; надання необхідної соціальної допомоги і гарантованого соціального обслуговування, що сприяють створенню і підтримці умов для повноцінного життя в старості; участь у формуванні суспільного консенсусу щодо положення і проблем людей похилого віку; сприяння залученню додаткових інвестицій для фінансування заходів щодо соціального обслуговування людей похилого віку, спираючись на ініціативу громадськості, використовуючи участь недержавних структур.

2. З'ясовано проблеми щодо умов перебування людей похилого віку в стаціонарних закладах соціального обслуговування. Ключовими проблемами виступають: застарілість нормативно-правових документів, що регламентують діяльність зазначених закладів; обмеженість адаптаційних, реабілітаційних та соціалізаційних програм; територіальна та інформаційна ізоляція закладів, яка призводить до цілої низки суттєвих проблем (перешкоджання в соціальній адаптації підопічних; інформаційного вакууму, а отже, до недостатньо налагодженої системи взаємодії між інтернатними

установами та державними, громадськими або благодійними організаціями; транспортних труднощів для родичів підопічних, які хочуть їх відвідувати); обмеження права на приватне та особисте життя.

3. Визначено аспекти адаптації осіб похилого віку до старіння. Це зміна соціальної позиції; місце літньої людини в суспільстві та відносини з ним; побудова нового образу життя похилої людини за допомогою наративу.

4. Встановлено критерії успішної адаптації людей похилого віку в стаціонарних закладах соціального обслуговування: соціально-педагогічний (самооцінка соціальної сфери життєдіяльності, адаптивні характеристики, соціальна взаємодія); психологічний (самооцінка психологічної сфери життєдіяльності, особистісні психологічні характеристики, тривожність); фізіологічний (самооцінка, стан здоров'я, функціональний стан, емоційний комфорт).

5. Визначено алгоритм роботи адаптації людей похилого віку до умов нового соціального середовища. Алгоритм є наступним: характеристика конкретної форми роботи; впровадження форми роботи в середовище життєдіяльності за допомогою різноманітних методів; відпрацювання навичок визначеної форми в процесі експериментальної діяльності літніх людей. Робота за таким алгоритмом певною мірою сприяє формуванню групової згуртованості, навичок вербального й невербального спілкування, зняття тривоги, психологічної напруги, підвищенню самооцінки, створенню позитивної атмосфери в соціальному середовищі.

Проведене дослідження не претендує на повне висвітлення досліджуваної тематики. Подальшого вивчення потребують такі питання, як проблеми формування системи соціальних послуг у відповідності до потреб людей похилого віку, методики оцінювання потреб людей похилого віку, регіональні особливості задоволення потреб людей похилого віку та ін.